

Софія Підкругляк

студентка Комунального закладу вищої освіти
«Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського»

Фінансово-правове регулювання державного боргу України: виклики та шляхи оптимізації*

Державний борг - загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення;[1] (в загальному визначенні) - це сума грошей, яку уряд винен зовнішнім боржникам; (у вузькому значенні) – це система зобов'язальних відносин, що виникають у зв'язку з неспроможністю держави за рахунок власного обсягу державного бюджету забезпечити в повному обсязі сталий розвиток усіх сфер суспільного життя.

Він включає як внутрішні, так і зовнішні запозичення, здійснені для фінансування дефіциту державного бюджету, реалізації державних програм та проектів, а також для рефінансування існуючих боргових зобов'язань.[2]

Правове регулювання державного боргу та гарантованого державою боргу, місцевого боргу та місцевого гарантованого боргу в Україні здійснюється відповідно до:

- Конституції України;
- Бюджетного кодексу України;
- та інших нормативно-правових актів у сфері управління боргом. [3]

Станом на 30 червня 2024 року державний та гарантований державою борг України становив 6168 млрд грн, або 152,2 млрд дол. США, в тому числі:

* Наукова керівниця - *Леся Нікітіна*, доцентка кафедри соціально-економічних дисциплін Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»

- державний та гарантований державою зовнішній борг – 4456,4 млрд грн (72,3% загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 109,9 млрд дол. США;

- державний та гарантований державою внутрішній борг – 1711,6 млрд грн (27,7%) або 42,2 млрд дол. США. [3]

У Мінфіні зазначають, що збільшення боргу відбулося в основному через зростання довгострокового пільгового фінансування від міжнародних партнерів.

При цьому середньозважена вартість державного та гарантованого державою боргу України з початку 2024 року скоротилася на 10,3% – з 6,24% до 5,6%. [4]

Основними кредиторами України є:

- Міжнародний валютний фонд (МВФ);
- Світовий банк;
- Європейський Союз та окремі країни-члени ЄС;
- уряди Канади, Великобританії, Японії, Франції, Нідерландів та Італії.
- США; [5]

З огляду на стабільність і високі показники ВВП у деяких країнах, складно уявити, що вони звертатимуться до кредиторів. Але якщо заглибитися в суть проблеми, причини таких дій цілком зрозумілі й здебільшого виправдані. Основними причинами виникнення боргу стають:

- збільшення витрат на військові програми;
- фінансування соціальних зобов'язань;
- економічні спади;
- інвестиції в економіку держави. [6]

Значна частка державного боргу України номінована в іноземній валюті, що створює додаткові ризики в умовах нестабільності національної валюти. Девальвація гривні призводить до автоматичного збільшення боргового навантаження в національній валюті. [7]

Важливими напрямками удосконалення боргової політики в першу чергу є вирішення питання бюджетної економії на всіх рівнях, використання запозичень для реального сектору економіки, орієнтація на внутрішній ринок. [8]

За умови ефективного використання державного кредиту, держава здатна розв'язати нагальні поточні проблеми, збалансувати потреби теперішнього і майбутнього розвитку, що позитивно впливає на добробут населення країни. У разі нераціонального використання державного кредиту та неефективного спрямування залучених коштів державний борг транспортується в непосильний тягар як для фінансів держави, так і для економіки загалом. [8]

Світова інфляція надалі сповільнюється, наближаючись до цільових рівнів у розвинених країнах на горизонті, одного-двох років. Очікувана траєкторія інфляції зумовить поступове зниження ключових ставок провідними центральними банками. Це не матиме прямого впливу на вітчизняну фінансову систему з огляду на фактичну відсутність доступу України до міжнародних ринків приватного капіталу. Проте це сприятиме інтенсивнішому відновленню глобальної економіки, а в довшій перспективі

– більшому апетиту інвесторів до вкладень, у тому числі у відновлення України. [7]

Надходження капіталу у приватний сектор все ще стримані через високі безпекові ризики. Відпливи капіталу з приватного сектору ще певний час будуть стриманими через збереження низки валютних обмежень для забезпечення зовнішньоекономічної стійкості. [7]

Основні інструменти боргової політики, які були впроваджені в різних країнах — це введення нових цінних паперів і зміна структури цінних паперів, які пропонуються на ринку, зміна процедур і механізмів розміщення позик, а також операції на відкритому ринку.[9]

Світовою практикою акумулювано значний досвід управління держаним боргом, встановлені основні принципи і цільові орієнтири ефективної та дієвої боргової політики. У більшості країн світу зусилля уряду спрямовані на підвищення стійкості державних фінансів до зовнішніх шоків і забезпечення фінансової стабільності в країні.[9]

Україна може адаптувати ці принципи до своїх умов, зокрема, опираючись на ст. 347 УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ “Між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони”

Сторони обмінюються інформацією, досвідом, найкращою практикою та здійснюють інші заходи, зокрема, щодо такого:

1. У галузі бюджетної політики:

a) розвитку системи середньострокового бюджетного прогнозування/планування;

b) удосконалення програмно-цільових підходів у бюджетному процесі й аналізу ефективності та результативності виконання бюджетних програм;

c) покращення обміну досвідом та інформацією з питань планування і виконання бюджету та стану державного боргу. [10]

Фінансово-правове регулювання державного боргу України стикається з низкою викликів, серед яких високий рівень боргового навантаження, валютні ризики, недосконалість нормативно-правової бази та низька ефективність використання залучених коштів. Для подолання цих викликів необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію системи управління державним боргом.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами та доповненнями).

2. *DSpace Repository* :: Home. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/678c1cbc-4845-419b-b78f-a42b7eb53849/content>

3. Міністерство Фінансів України. *Міністерство Фінансів України*. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/derzhavnii_ta_garantovanii_derzhavoiu_borg_ukraini_z_pochatku_2024_roku_stav_deshevshim_na_ponad_10-4741

4. Ukrinform. Від початку року держборг України подешевшав на понад 10% - Мінфін. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3894495-vid-pocatku-roku-derzborg-ukraini-podesevsav-na-ponad-10-minfin.html>

5. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3894495-vid-pocatku-roku-derzborg-ukraini-podesevsav-na-ponad-10-minfin.html>.

6. Зовнішній державний борг: причини утворення та наслідки. URL: <https://www.irf.ua/zovnishnij-derzhavnyj-borg-prychyny-utvorennya-ta-naslidky/>

7. *Національний банк України.* URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H1.pdf?v=7

8. *DSpace Repository :: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository.* URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2f2c99d9-2629-459f-81c4-967ee08fa10b/content>

9. *DSpace Repository :: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository.* URL:

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2f2c99d9-2629-459f-81c4-967ee08fa10b/content>

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Офіційний вебпортал парламенту України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**